

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ CORPORATE CAPITAL FUNCTIONING WITHIN UKRAINIAN ECONOMY

Оксана НЕМИРОВСЬКА,
Національний університет державної
податкової служби України, Ірпінь

Oksana NEMYROVS'KA,
National University of the State Tax Service
of Ukraine, Irpin'

Однією з визначальних особливостей сучасного етапу розвитку міжнародного бізнесу є перетворення транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) на провідних суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Добробут країни, її участь у міжнародному поділі праці, рівень інтегрованості у світове господарство і в кінцевому підсумку її міжнародна конкурентоспроможність дедалі більшою мірою залежать від того, наскільки успішно є діяльність ТНК, що базуються в її економіці.

В Україні функціонують іноземні ТНК, а от вітчизняних транснаціональних компаній, які могли б конкурувати з такими світовими гігантами, до цих пір немає.

Тому дуже актуальним питанням є створення або приведення у відповідність до умов комісії ООН українських компаній, які наближаються до статусу транснаціональних. Для цього необхідно дослідити умови функціонування корпоративного капіталу в економіці України.

Вагомий внесок у дослідження транснаціоналізації економічних систем зробили закордонні вчені. Безпосередньо проблеми транснаціоналізації економіки України також досліджували вітчизняні науковці. Однак варто зазначити, що дослідження умов функціонування корпоративного капіталу в економіці України на основі аналізу міжнародних рейтингів науковцями не здійснювалося.

Мета статті – проаналізувати основні міжнародні рейтинги, зокрема позиціонування України в них, що дасть можливість дослідити те, як відбуваються зміни різних груп впливу на функціонування корпоративного капіталу в економіці України.

Глобалізація передбачає тісну взаємодію з багатьма суб'єктами міжнародних відносин, а зокрема ТНК велике значення приділяють саме надійності. Міжнародні рейтинги покликані показати реальний стан справ усередині країни. Вони оцінюють не лише економіку. Вивчити фінансові документи компаній та урядів усіх країн світу було б не під силу жодному інвесторові, навіть дуже досвідченому. Тому в процесі вибору об'єкта інвестування особлива увага надається оцінкам провідних рейтингових агентств, на основі яких і приймаються рішення щодо проведення ретельного дослідження на ринку певної країни.

При аналізі позицій України перш за все будуть використані найвідоміші та найпопулярніші міжнародні рейтинги, складені на основі аналізу найсуттєвіших макроекономічних показників.

Тож для визначення привабливості розміщення корпоративного капіталу необхідно проаналізувати наступні рейтинги: Рейтинг економік Ease of doing business, Рейтинг глобальної конкурентоспроможності держав, Індекс сприйняття корупції та Індекс розвитку людського потенціалу країн світу.

Отже, за рейтингом Ease of doing business країни ранжуються за сприянням веденню бізнесу з 1-го по 189-е місце. Перше місце – найвища позиція в легкості ведення бізнесу означає, який регуляторний клімат у державі сприятливий. Індекс є середнім показником щодо десяти основних індикаторів, кожен з яких має рівну вагу.

У 2011 році Україна посіла в цьому рейтингу 145-е місце, а в 2013 році позиція

покращилася на 4 місця (140-е місце). За прогнозами експертів, до кінця 2014 року позиція України підніметься ще на 28 щаблів. Проте поліпшення загального результату не означає покращення за всіма показниками. Так, у **табл. 1** наведено основні складові та позиції України в рейтингу.

Окремо розглянемо динаміку позицій України у рейтингу Doing Business за субіндексом «Сплата податків» у 2011-2014 роках (**табл. 2**).

Рейтинг Doing Business у сфері оподаткування враховує три основних фактори: 1) кількість платежів; 2) загальна ставка оподаткування; 3) час, необхідний бізнесу для адміністрування податків відповідно до вимог чинного законодавства.

У 2013 році за критерієм «оподаткування» позиція України в рейтингу Doing Business Report зросла на 18 пунктів: зі 181-ї сходинки вона перемістилася на 165-у (з урахуванням того, що минулорічне 181-е місце було замінене на 183-є через 2 країни, що приєдналися до рейтингу). Україна посіла 6-е місце серед країн Європи та Центральної Азії, які продемонстрували найбільш значне покращення системи оподаткування за останній рік. Україна відзначена в звіті поряд з такими країнами, як Білорусь, Грузія, Китай, Азербайджан, Аргентина.

Всесвітній економічний форум складає рейтинг глобальної конкурентоспроможності держав (The Global Competitiveness Report). Індекс глобальної конкурентоспроможності формується на основі 12 складових конкурентоспроможності, які детально характеризують даний показник країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Кожна складова оцінюється від 1 до 7, де 7 – найкращий показник. У **табл. 3** наведено загальні показники України за 2008-2014 роки та останні показники щодо кожної складової.

Рейтинг 2014-2015 року був сформований за результатами опитування 14 тисяч керівників компаній у 144 державах.

За підсумками 2014-2015 року Україна посіла 76-е місце. У минулорічному індексі зі 148 позицій Україна займала 84-у сходинку. Тоді країна опустилася на 11 позицій у рейтингу з огляду на бюрократизм і відсутність прозорості інституційної структури країни. У 2010-2011 році вона посідала 89-е місце, а у 2008-2009 – 72-е, тобто спостерігається від'ємна тенденція, хоча є незначні покращення, які більшою мірою були пов'язані з переходом уряду до євроінтеграційної політики. Конфлікт у східній частині країни і в Криму не вплинув на результати рейтингу глобальної конкурентоспроможності держав, оскільки він був складений ще до загострення ситуації, і швидше за все наслідки будуть відчутні в майбутньому.

Раніше МВФ, керуючись припущенням, що військові дії на сході України триватимуть до кінця 2014 року і будуть мати місце в 2015 році, погіршив прогноз падіння економіки України до 7,25% за підсумками 2014 року із 6,5%, прогнозованих раніше.

Покращення в GCI відображає позитивні зрушення. Зрозуміло, що в момент загострення конфлікту першочерговими завданнями є відновлення миру в Східній Україні. І це, безсумнівно, найвищий пріоритет країни. Тим не менш, далекосяжні реформи необхідні для того, щоб вийти з економічної кризи. До них відносяться

У статті розглянуто найсуттєвіші макроекономічні показники, на основі аналізу яких складено найпопулярніші міжнародні рейтинги. Аналіз цих рейтингів дав можливість прослідкувати позиціонування України, а також оцінити реальний стан її економічних показників. За оцінками цих показників досліджено умови функціонування корпоративного капіталу в економіці України.

In this article the most popular international ratings are examined. Analysis of these ratings enables to trace the positioning of Ukraine and its economic performance. According to these indicators it is investigated conditions for the functioning of corporate capital in the economy of Ukraine.

Таблиця 1. Рейтинг України щодо умов ведення бізнесу

Критерій	2013	2014	Різниця
Початок бізнесу	50	47	3
Робота з дозволами на будівництво	186	41	145
Реєстрація майна	158	97	61
Отримання кредиту	24	13	11
Захист прав інвесторів	127	128	-1
Сплата податків	168	164	4
Міжнародна торгівля	148	148	=
Забезпечення контрактів	45	45	=
Закриття підприємства	157	162	-5

Джерело: складено автором на основі [1].

Таблиця 2. Динаміка позицій окремих країн у рейтингу Doing Business у 2011-2014 роках за субіндексом «Сплата податків»

Країна	Doing Business Paying taxes (rank)				Зміна 2014 до 2011
	2011	2012	2013	2014	
ОАЕ	5	7	1	1	0
Саудівська Аравія	6	10	3	3	0
Китай	3	3	4	4	0
Сінгапур	4	4	5	5	0
Канада	10	8	8	8	0
Російська Федерація	105	105	64	56	8
США	62	72	69	64	5
Німеччина	88	89	72	89	-17
Білорусія	183	156	129	133	-4
Україна	181	181	165	164	1
Таджикистан	165	168	175	178	-3

Джерело: складено автором на основі даних звіту «Doing Business»².

Таблиця 3. Індекс глобальної конкурентоспроможності України

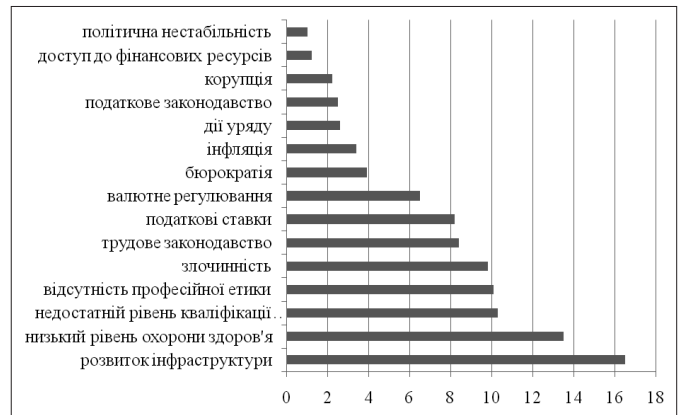
	Позиція в рейтингу	Сума балів (1-7)
GCI 2014-2015	76	4,14
GCI 2012-2013	84	4,0
GCI 2010-2011	89	3,9
GCI 2009-2010	83	4
GCI 2008-2009	72	4,1
GCI 2007-2008	71	4
Базові вимоги	87	4,36
1.Якість інститутів	130	2,98
2.Інфраструктура	68	4,16
3.Макроекономічна стабільність	105	4,14
4.Здоров'я та початкова освіта	43	6,14
Показники ефективності	67	4,11
5.Вища освіта та профпідготовка	40	4,93
6.Ефективність ринку товарів та послуг	112	3,99
7.Ефективність ринку праці	80	4,12
8.Розвиток фінансового ринку	107	3,54
9.Технологічний рівень	85	3,5
10.Розмір внутрішнього ринку	38	4,58
Інновації та конкурентоспроможність	92	3,41
11.Конкурентоспроможність компаній	99	3,66
12.Інноваційний потенціал	81	3,16

Джерело: складено автором на основі [3].

«капітальний ремонт» інституціональних рамок, заходи щодо скорочення домінування великих компаній на внутрішніх ринках. При цьому постає питання ефективності ринків та їх конкурентоспроможності. Зміцнення фінансових ринків сприятиме стабілізації економіки і дозволить Україні краще скористатися численними сильними сторонами конкурентоспроможності.

За деякими показниками, таким як вища освіта та розмір ринку, Україна займає досить непогані позиції, проте стан інших складових зміщає країну аж на 84-у сходинку. Наша країна належить до тих держав, що розвиваються за рахунок ефективності (efficiency driven economies). Відповідно до чо-

Рис. 1. Фактори, що заважають розвитку бізнесу в Україні, % респондентів⁴

річного опитування, яке проводить Світовий економічний форум, було визначено фактори, які найбільше заважають розвитку підприємництва та бізнесу в Україні (рис. 1).

Згідно з оцінками України знаходиться на перехідній стадії від розвитку за рахунок факторних переваг до розвитку завдяки ефективності використання потенціалу. Інакше кажучи, вітчизняна економіка все ще функціонує переважно завдяки екстенсивному розвитку, що пояснюється пріоритетним значенням українських традиційних форм господарської діяльності (наприклад: агропромисловість, металургія), мізерними інвестиціями та слабкою державною підтримкою високотехнологічних галузей і тих, що створюють високу додану вартість.

Індекс сприйняття корупції Transparency International – один з найважливіших рейтингів країни для її інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, розуміння і сприйняття країни на світовій арені.

Індекс сприйняття корупції є одним із вагомих показників, на які орієнтуються іноземні інвестори та аналітичні структури, наближені до урядів високорозвинених країн світу. Його застосовують у політологічних та економічних дослідженнях для пояснення ефективності державного управління, економічного розвитку та рівня демократії. Фактично індекс поділяє країни між геополітичним Півднем і Північчю. Ця тенденція зберігається не лише за вектором сприйняття корупції, а й у соціально-економічному плані. Водночас загальний характер індикатора не дає змоги зафіксувати різні прояви корупції та дати докладні поради стосовно протидії цьому явищу.

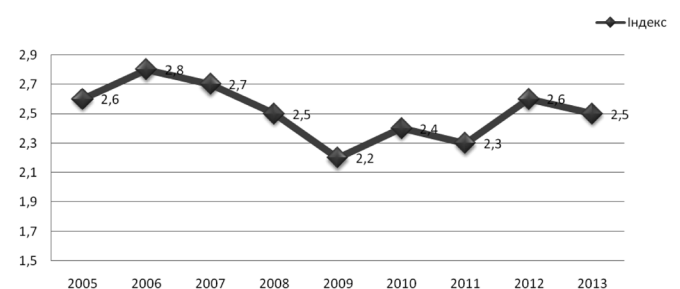
Індекс базується на декількох незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі з Азіатського та Африканського банків розвитку, Світового банку та міжнародної організації Freedom House. Індекс являє собою оцінку від 0 (найвищий рівень корупції) до 10 (відсутність корупції).

Україна в 2013 році займала 144-е місце з показником 2,5 із 10. Слід зазначити, що знову спостерігається погіршення ситуації в цьому рейтингу.

Україна в рейтингу розділила позицію з Камеруном, Центральноафриканською Республікою, Іраном, Нігерією та Папуа-Нова Гвінея. Так, на рис. 2 наведено коефіцієнт України за останні роки.

Як бачимо, за цим індексом Україна повернувся на рівень 2008 року, що є, звичайно, негативним для сучасних інвестиційних процесів, адже

Рис. 2. Коефіцієнт України у рейтингу сприйняття корупції⁵

Таблиця 4. Порівняльна таблиця ІРЛ України та інших країн за 2013 рік⁶

Рейтинг країни	Країна	ІРЛ	Очікувана тривалість життя	Середня тривалість освіти
57	Російська Федерація	0,778	68,0	11,7
70	Казахстан	0,757	66,5	10,4
76	Азербайджан	0,747	70,8	11,2
83	Україна	0,734	68,6	11,3
86	Боснія і Герцеговина	0,731	76,4	8,3

Таблиця 5. Позиції України в міжнародних рейтингах у 2014 році

Організація, що складає рейтинг	Назва рейтингу	Місце України	Кількість країн у рейтингу
Фонд Heritage (2014)	Рейтинг економічної свободи	155	185
Всесвітній економічний форум (Давос)	Рейтинг фінансової стабільності	55	55
«Альянс за право власності» США	Рейтинг захисту прав власності	110	130

західні компанії надають перевагу прозорим економікам, де вони можуть чесно вести бізнес.

Хоча в Україні й існує програма боротьби з корупцією та проводяться чимало заходів щодо її попередження, але до цих пір рівень корупції дуже високий. У звіті Transparency International йдеться про те, що дана проблема присутня у всіх країнах СНД. Так, Таджикистан, Туркменістан і Узбекистан залишилися на найгірших позиціях у рейтингу, займаючи 150-е, 154-е, 168-е місця відповідно.

Наступним рейтингом, який ми розглянемо, є Індекс людського розвитку (ІЛР), до 2013 року «Індекс розвитку людського потенціалу» (ІРЛП) – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Індекс використовується з 1993 року ООН у щорічному звіті з розвитку людського потенціалу.

При підрахунку ІРЛП враховують три види показників:

- середня тривалість життя при народженні – оцінює довголіття;
- індекс освіти: рівень грамотності дорослого населення країни (2/3 індексу) і сукупна частка учнів та студентів (1/3 індексу);
- рівень життя, оцінений через ВВП на душу населення при паритеті купівельної спроможності (ПКС) у доларах США.

Значення ІРЛП України у 2012 році становило 0,740, а це 78-а позиція нашої держави зі 187. Ми поділили ранг з колишньою Югославською Республікою Македонія.

У 2013 році індекс України становив 0,734 (табл. 4) – 83-я позиція зі 197 держав.

Якщо прослідкувати динаміку Індeksu людського розвитку України з 1990 по 2012 рік, то спостерігається його збільшення з 0,714 до 0,740, тобто середньорічний приріст становить близько 0,2%.

Нижче наведено ряд інших рейтингів, складених відомими організаціями та установами, до яких потрапила Україна. Вони є дуже вагомими, оскільки надають незалежну оцінку економічному стану нашої країни, віддзеркалюють сприйняття нашої країни на міжнародній арені та мають особливе значення, адже широко використовуються як приватними інвесторами, міжнародними організаціями, так і великими ТНК при оцінці макроекономічних умов ведення їх бізнесу.

Американський стратегічний дослідницький фонд Heritage Foundation відзначив прогрес у досягненні п'яти економічних свобод України в порівнянні з минулим роком. Загальний бал економічної свободи в Україні становить 49,3, що визначає для її економіки 155-е місце в Індексі свобод 2014 року (табл. 5). Показник піднявся на 3 пункти вище в порівнянні з минулим роком з помітним збільшенням п'яти з 10 економічних свобод, включаючи свободу бізнесу, контролю над державними витратами і монетарну.

Міжнародний індекс прав власності оприлюднюється щорічно Альянсом прав власності (Property Right Alliance). Даний Індекс визначає, в яких країнах фізичні та права інтелектуальної власності найбільш захищені. У Міжна-

родний індекс прав власності входять три складові: правове й політичне середовище, захист фізичної власності, права інтелектуальної власності. Категорія права інтелектуальної власності включає такі субкатегорії: захист прав інтелектуальної власності, захист патентів та рівень піратства. За кожним критерієм країна отримує від 0 до 10 балів.

У 2014 році за категорією право інтелектуальної власності Україна посідає 95-у позицію зі 130 країн. Загальний бал України – 4,2. За субкатегорією «захист інтелектуальної власності» Україна посідає 110-у сходинку, за рівнем захисту від піратства – 97-у. За даним Індексом ситуація щодо захисту інтелектуальної власності в Україні за останні 3 роки практично залишається незмінною, адже в 2011 загальний бал теж сягнув поділки 4,2, а у 2010 – 3,9. Слід зауважити, що Україна залишається далеко позаду таких країн, як Фінляндія або Швеція, які мають загальний рейтинг 8,6 або 8,5.

Ще однією міжнародною організацією, яка створена для сприяння позитивним змінам ситуації у світі, є Всесвітній економічний форум, який традиційно проводиться в Давосі. Для вироблення відповідних рекомендацій, розробки глобальних, регіональних і галузевих програм залучаються провідні ділові, політичні, наукові та інші лідери світу.

У звіті Всесвітнього економічного форуму оприлюднено рейтинг фінансової стабільності, в якому Україна зайняла останню позицію серед 55 держав.

Отже, аналізуючи ряд рейтингів, можна зазначити, що позиції України знизилася за рахунок впливу світової фінансової кризи, яка значною мірою вплинула на експортоорієнтовану економіку країни девальвацією національної валюти. Падіння рейтингів України зумовлює зниження її інвестиційної привабливості та зменшення в майбутньому потоку іноземних інвестицій.

Окрім того, рейтинги міжнародних організацій та установ дозволяють побачити реальну ситуацію в країні, виявити слабкі сторони. Зокрема, Україні слід приділити значну увагу зміцненню фінансових ринків та зменшити залежність національної економіки від експортоорієнтованих галузей, щоб створити сприятливі умови для функціонування корпоративного капіталу.

ПОСИЛАННЯ

¹ Звіт «Doing Business» Economy profile: Ukraine. - Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/UKR.pdf>.

² Офіційний сайт звіту «Doing Business» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.doingbusiness.org

³ The global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.

⁴ Джерело: складено автором на основі даних Global Competitiveness Report 2014-15.

⁵ Джерело: складено автором на основі даних звіту Transparency International Corruption Perceptions Index <http://www.transparency.org/country/#UKR>.

⁶ Джерело: складено автором на основі Human Development Report 2014.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт «Doing Business» Economy profile: Ukraine [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/UKR.pdf>.

2. Офіційний сайт звіту «Doing Business» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.doingbusiness.org.

3. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.

4. Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.

5. Звіт Transparency International Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.transparency.org/country/#UKR>.

6. Звіт Human Development Report 2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en>.

REFERENCES

1. Report «Doing Business» Economy profile: Ukraine. Available at: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/UKR.pdf>.

2. Report «Doing Business». Available at: www.doingbusiness.org.

3. The Global Competitiveness Report 2014-2015. Available at: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.

4. Global Competitiveness Report 2014-15. Available at: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.

5. Report of Transparency International Corruption Perceptions Index. Available at: <http://www.transparency.org/country/#UKR>.

6. Human Development Report 2014. Available at: <http://hdr.undp.org/en>.